

Tomasz Bichta
Lublin
tbichta@o2.pl

Zasady członkostwa w partiach politycznych w Polsce na przykładzie wybranych ugrupowań parlamentarnych.

The institution of membership in political parties in Poland on example of selected parliamentary parties.

Streszczenie:

Ustawa o partiach politycznych i statuty poszczególnych ugrupowań zawierają informacje między innymi na temat struktury i organizacji partii. Jednym z aspektów, którymi się zajmują jest instytucja członkostwa w partiach politycznych. Artykuł opisuje zasady i wymogi członkostwa w polskim systemie partyjnym, a w szczególności w kilku najważniejszych ugrupowaniach parlamentarnych polskiej sceny politycznej po 1989 roku.

Zagadnienie członkostwa nie jest zbyt szczegółowo unormowane w polskim prawie. Mamy raczej do czynienia z kilkoma ogólnymi zasadami i wskazówkami. Istnieją także dwie szczególne instytucje prawne: zakaz przynależności do partii politycznych oraz zawieszenie członkostwa w partii na czas sprawowania określonej funkcji. Dotyczą one określonych profesji czy funkcji wykonywanych w ramach systemu politycznego RP. Są to rozwiązania kontrowersyjne, ponieważ stoją w sprzeczności z zasadami konstytucyjnymi.

Statuty partii politycznych również nie zawierają zbyt szczegółowych rozwiązań dotyczących instytucji członkostwa. Powtarzają w zasadzie zapisy ustawowe i konstytucyjne. Są też w większości ugrupowań podobne do siebie, chociaż warto zauważyć, że nie wszystkie partie preferują członkostwo otwarte. Niektóre stwarzają dodatkowe wymogi dla swoich przyszłych członków.

Słowa kluczowe: partia polityczna, członkostwo, struktura organizacyjna partii, partie parlamentarne w Polsce.

Summary:

Political parties Law and parties' statutes contain some information about party structure and organization. One of its aspects is the institution of membership. The article describes rules and requirements of membership in Polish party system and in particular in some of the most important political formations that had or still have its parliamentary representatives.

The problem of membership is not edited in details in Polish law. There are some abstract ideas and clues. There are also two special institutions: prohibition of membership in political parties and suspension of membership. They regard some professions and functions in political system of Poland. They are also very controversial because seem to be inconsistent with constitution.

Political parties' statutes aren't too complicated in the matter of membership as well. They usually contain the revision of legal matters. They are similar in most of parties, but what's interesting not all of parties project an open membership. Some of them expect their future members to fulfill additional conditions.

Keywords: political party, membership, organizational structure, parliamentary parties in Poland.

I. Wprowadzenie.

Według ustawy o partiach politycznych statut partii określa jej zasady działania i strukturę organizacyjną¹. Jednym z obligatoryjnych wymogów jest zawarcie w statucie informacji na temat nabywania członkostwa w partii, jego utraty oraz praw i obowiązków członków. Jednakże wyznacznikiem rozważań nad zagadnieniem członkostwa w ugrupowaniach politycznych jest zawarta w konstytucji zasada dobrowolności członkostwa.

Art. 11 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej mówi, że partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa. Partie nie mogą utajniać członkostwa². Dobrowolność członkostwa podkreśla także ustawa o partiach politycznych. Według niej „partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej”, a „członkami partii politycznych mogą być obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy ukończyli 18 lat”³. Dobrowolność należy rozumieć jako zakaz zmuszania obywateli do wstępowania do partii, jak również jako swobodę występowania z partii⁴. „Członkostwo partii można uzyskać przez status członka założyciela partii lub przez dobrowolne, świadome oświadczenie o przystąpieniu złożone na piśmie (deklaracja członkostwa) i decyzję odpowiedniego statutowego organu partii”⁵. Utrata członkostwa również powinna następować w zgodzie z zasadami legalizmu i demokratyzmu⁶.

Wymóg posiadania obywatelstwa polskiego i ukończenia 18 lat życia to jedyne, jakie prawo stawia osobom fizycznym kandydującym na członków partii. Jakkolwiek podmioty zbiorowe nie mogą wstępować do partii politycznych w Polsce. Dotyczy to zarówno osób prawnych, jak i jednostek, które nie posiadają osobowości prawnej. Polskie ustawodawstwo nie przewiduje też w przypadku par-

¹ Zob. art. 9 ustawy o partiach politycznych z 27 czerwca 1997 roku, Dz. U. 1997, nr 98, poz. 604.

² Podobnie jak struktury czy zasad finansowania. Zob. art. 13 Konstytucji RP.

³ Tamże, art. 1 oraz art. 2 (1). Na uwagę zasługuje również fakt, iż poprzednia ustawa o partiach politycznych z 28 lipca 1990 r. podobnie określała kwestię członkostwa. Zob. art. 2 (1) ustawy o partiach politycznych z 28 lipca 1990 roku, Dz. U. 1990, nr 54, poz. 312.

⁴ Wolność występowania z partii politycznych jest zagwarantowana w art. 10 ustawy o partiach politycznych.

⁵ Granat M. (red.), Gorgol A., Sobczak J., Ustawa o partiach politycznych. Komentarz, Warszawa 2000, s. 37.

⁶ Tamże, s. 37.

tii instytucji członka wspierającego⁷. Ustawa o partiach politycznych nie zawiera wymogu posiadania przez członka partii pełnej zdolności do czynności prawnych⁸. Wynika z tego, że członkiem partii może zostać osoba częściowo lub całkowicie ubezwłasnowolniona⁹.

Ustawowy art. 2 ust. 2 zawiera ogólny zapis, że przepisy dotyczące zakazu przynależności do partii politycznych określają odrębne ustawy¹⁰. Wiąże się to z przewidzianymi w ustawodawstwie instytucjami apartyjności oraz zawieszenia członkostwa. Apartyjność dotyczy bezwzględnie zakazu członkostwa w partiach politycznych. Zawieszenie członkostwa oznacza, że osoby, które wykonują określoną działalność na czas jej wykonywania zawieszają swoje członkostwo w partii.

Jeśli chodzi o pierwszą kategorię, to przede wszystkim ustawa zasadnicza formułuje zakaz przynależności do partii następujących funkcjonariuszy państwowych:

- Sędziowie sądów powszechnych (Art. 178 ust. 3),
- Sędziowie Trybunału konstytucyjnego (Art. 195 ust. 3),
- Prezes Najwyższej Izby Kontroli (Art. 205 ust. 3),
- Rzecznik Praw Obywatelskich (Art. 209 ust. 3),
- Prezes Narodowego Banku Polskiego (Art. 227 ust. 4).

Poza tym informacji na ten temat należy szukać w ustawach szczegółowych¹¹. Poza osobami wymienionymi w Konstytucji zakaz przynależności do partii dotyczy: funkcjonariuszy Straży Celnej, Służby Więziennej, Straży Granicznej, Urzędu Ochrony Państwa, Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, kierownika oraz pracowników Krajowego Biura Wyborczego, policjantów, prokuratorów, Prezesa Państwowego Instytutu Pamięci Narodowej, wiceprezesów NIK, dyrektora generalnego i pracowników nadzorujących i kontrolujących tej instytucji, Rzecznika Interesu Publicznego, sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziów sądów

⁷ Taka instytucja istnieje w przypadku stowarzyszeń. Może nim zostać osoba prawna. Zob. art. 10 ust. 3 Ustawy Prawo o stowarzyszeniach z 10 stycznia 1996 roku, Dz. U. 1996, nr 27, poz. 118.

⁸ Według art. 11 ust. 3 ustawy o partiach politycznych pełną zdolność do czynności prawnych powinny posiadać jedynie osoby popierające zgłoszenie partii do ewidencji.

⁹ W takiej sytuacji akces do partii zgłasza w imieniu kandydata jego opiekun prawny.

¹⁰ Zapis ten jest dość kontrowersyjny, gdyż wielu badaczy zwraca uwagę na jego sprzeczność z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. Chodzi tu jednak nie o dyskryminację wymienionych w ustawie zasadniczej i ustawach szczegółowych osób, ale o zapewnienie im partyjności i apolityczności ze względu na pełnione urzędy i zajmowane stanowiska.

¹¹ Na przykład w art. 34 ust. 1 ustawy o Inspekcji Celnej, Dz. U. 1997, nr 71, poz. 449., art. 57 ust. 1 Ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. 2002, nr 147, poz. 1230., art. 68 ust. 1 pkt 1 Ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz. U. 1997, nr 10, poz. 55., art. 68 ust. 1 Ustawy o Straży Granicznej, Dz. U. 2002, nr 171, poz. 1399., art. 30 ust. 2 Ustawy o strażach gminnych, Dz. U. 1997 nr 123, poz. 779., art. 44 ust. 3 ustawy o prokuraturze, Dz. U. 2002, nr 21, poz. 206 czy art. 58 ust. 3 Ordynacji wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z 16 maja 2001 roku, Dz. U. 2001, nr 45, poz. 499.

wojskowych, sędziów Sądu Najwyższego, strażaków, strażników straży gminnych, urzędników służby cywilnej i żołnierzy zawodowych.

Zawieszenie członkostwa dotyczy: żołnierzy w okresie odbywania czynnej służby wojskowej¹², członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji¹³ oraz członków Rady Polityki Pieniężnej¹⁴.

Jak widać zapisy dotyczące instytucji apartyjności i zawieszenia członkostwa mogą budzić kontrowersje i pytania dlaczego ustawodawca zakaz członkostwa przewidział dla jednych osób, a tylko zawieszenie dla innych¹⁵.

Partie polityczne opierają swoją działalność na pracy społecznej członków, ale mogą również zatrudniać pracowników.

Wszystkie polskie partie, zgodnie z obowiązującym prawem przewidują, że ich członkiem może być osoba pełnoletnia narodowości polskiej. W statutach polskich ugrupowań można znaleźć zapisy, że kandydat na członka nie może należeć do innej partii¹⁶, a także wymogi akceptowania dokumentów i polityki partii przez przyszłych członków¹⁷. Wszystkie partie wymagają też formy pisemnej dla złożenia deklaracji członkowskiej. Generalnie kwestie dotyczące członkostwa są formułowane podobnie, ale zdarza się, że poszczególne ugrupowania wprowadzają różnego rodzaju ograniczenia lub wymogi dla kandydatów na swoich członków.

II. Prawo i Sprawiedliwość.

Członkiem Prawa i Sprawiedliwości może być osoba, która poza wspomnianymi wyżej wymogami charakterystycznymi dla wszystkich partii, akceptuje zasady ideowe i program PiS, przestrzega Statutu i uchwał partii oraz posiada pełnię praw publicznych. Statut partii przewiduje znacznie więcej ograniczeń członkostwa. Członkiem PiS nie może być osoba, która:

- jest członkiem innej partii lub organizacji o celach politycznych albo czynnie je wspiera,

¹² Art. 65 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2004, nr 241, poz. 2416.

¹³ Art. 8 ust. 3 ustawy o radiofonii i telewizji, Dz. U. 1993, nr 7, poz. 34.

¹⁴ Art. 14 ust. 2 ustawy o Narodowym Banku Polskim, Dz. U. 2005, nr 1, poz. 2.

¹⁵ Por. M. Chmaj, W. Sokół, M. Żmigrodzki, *Teoria partii politycznych*, Lublin 2001, s. 109-110 oraz M. Granat (red.), *Ustawa o partiach...*, s. 24.

¹⁶ Wyjątek stanowi Statut LPR, który mówi o możliwości wstąpienia do innej partii za zgodą Zarządu Głównego Ligi Polskich Rodzin, a także Statut Samoobrony, która zezwala na członkostwo w innych ugrupowaniach. Z kolei Statut SLD przewiduje, że możliwe jest kandydowanie z list wyborczych innych niż SLD za zgodą odpowiedniego organu.

¹⁷ Na przykład art. 5, Statut UP, art. 4, Statut PO, art. 9 Statutu UW, art. 4 Statutu SLD.

- jest członkiem albo czynnie wspiera inną niż w pkt 1 organizację lub ruch, której cele są sprzeczne z zasadami ideowymi, programem lub interesem PiS,
- została całkowicie lub częściowo ubezwłasnowolniona,
- popełniła przestępstwo z niskich pobudek albo, wobec, której został skierowany akt oskarżenia o przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej,
- postępuje sprzecznie z celami PiS¹⁸.

Decyzja o przyjęciu w poczet członków PiS następuje na podstawie uchwały Zarządu Regionalnego¹⁹, po złożeniu przez kandydata Prezesowi Zarządu Regionalnego deklaracji członkowskiej²⁰, ankiety oraz innych dokumentów określonych przez Zarząd Główny. Prezes Zarządu bezzwłocznie informuje Pełnomocnika Komitetu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania kandydata o fakcie złożenia przez niego deklaracji członkowskiej. Zarząd Regionalny może także podjąć decyzję o przyjęciu kandydata w poczet członków PiS na okres próbny, trwający nie dłużej niż 1 rok, który jest przedłużany na czas nieokreślony jeśli „rzetelnie wypełnia obowiązki członka PiS”²¹. Na wniosek Prezesa PiS lub z własnej inicjatywy Komitet Polityczny partii może zastosować prawo weta w stosunku do uchwały Zarządu Regionalnego przyjmującej w poczet członków. Ma na to 30 dni, a zawetowana uchwała traci moc. Również kandydatowi przysługuje prawo odwołania jeśli zostanie podjęta decyzja odmowna co do jego przystąpienia do partii. Odwołanie wnosi się do właściwego terytorialnie Zarządu Regionalnego. Jego Prezes informuje Zarząd Główny o zaistniałej sytuacji. Przesyła tam odwołanie. Dołącza podjętą wcześniej uchwałę i własną opinię. Odwołanie rozpatruje Komitet Polityczny w terminie 30 dni od dnia jego otrzymania. Decyzja jest ostateczna i wiążąca²².

Członkowie opisywanego ugrupowania należą do komitetów – lokalnych jednostek partii. Każdy może należeć do jednego komitetu. Dokumentację osobową i rejestr członków Prawa i Sprawiedliwości prowadzi Zarząd Główny partii. Członkostwo w PiS ustaje w wyniku skreślenia z listy członków lub wydalenia²³. Skreślenie z listy następuje na podstawie uchwały Zarządu regionalnego w przypadku śmierci,

¹⁸ Statut Prawa i Sprawiedliwości, rozdział II, art. 13, ust. 2, Falenty 2003.

¹⁹ Uchwała Zarządu Regionalnego musi zostać podjęta w ciągu 30 dni od momentu złożenia dokumentów przez kandydata na członka. Zob. Statut PiS, r. III, art. 14, ust. 2. Decyzję o przyjęciu w poczet członków może podjąć w uzasadnionych przypadkach Komitet Polityczny. Dzieje się tak kiedy dochodzi do: rozwiązania danej organizacji regionalnej PiS, zawieszenia Zarządu Regionalnego lub odmowy rozpatrzenia wniosku w sprawie przyjęcia w poczet członków przez Zarząd Regionalny.

²⁰ Deklaracja członkowska musi być poparta przez dwóch członków wprowadzających.

²¹ Statut PiS, r. II, art. 15, ust. 1.

²² Tamże, r. II, art. 16.

²³ Decyzję o wydaleniu podejmuje Zarząd Główny lub Koleżeński Sąd Dyscyplinarny. Zob. Statut PiS, r. II, art. 26.

wystąpienia z partii, nie przedłużenia członkostwa na czas nieokreślony oraz zaniechania płacenia składek lub działalności w partii przez okres dłuższy niż 6 miesięcy²⁴. Także kandydowanie w wyborach parlamentarnych lub samorządowych bez zgody władz partii lub z listy ugrupowania nie popieranego przez PiS, grozi skreśleniem z listy członków.

Członkowi PiS przysługują następujące prawa do:

1. posiadania czynnego i biernego prawa wyborczego do władz PiS,
2. udziału w pracach organizacyjnych i programowych PiS,
3. kandydowania zgodnie z decyzjami władz PiS w wyborach do organów władzy publicznej z list zgłoszonych lub popartych przez PiS,
4. zgłaszania inicjatyw politycznych lub organizacyjnych do władz PiS
5. uczestniczenia w posiedzeniach władz PiS, na których rozpatrywane są wnioski dotyczące jego osoby,
6. odwoływania się od decyzji dotyczących jego osoby do odpowiednich władz wymienionych w Statucie,
7. występowania do władz PiS z wnioskami o pomoc w sytuacji, gdy w związku z jego przynależnością do PiS, podejmowane są wobec niego działania o charakterze represyjnym,
8. dostępu do uchwał i innych dokumentów ugrupowania,
9. używania odznak partyjnych i legitymacji członkowskich PiS²⁵.

Członkowie PiS mogą także tworzyć kluby myśli politycznej i inne zrzeszające członków partii²⁶. „Członek PiS zobowiązany jest do: przestrzegania postanowień Statutu i uchwał władz PiS, postępowania zgodnego z powszechnie przyjętymi zasadami współżycia społecznego oraz zasadami moralnymi i obywatelskimi wynikającymi z programu PiS, postępowania zgodnego z programem linią polityczną i interesem politycznym PiS, udziału w realizacji programu partii, popularyzowania działalności PiS i dbania o rozwój organizacyjny ugrupowania, udziału w pracach macierzystego Komitetu, sumiennego pełnienia powierzonych mu funkcji i obowiązków w PiS, terminowego opłacania składek i innych świadczeń członkowskich, uczestnictwa zgod-

²⁴ Oprócz tego, skreślenie z listy członków partii może nastąpić w efekcie naruszenia kryteriów wymaganych dla członka partii. Zob. Statut PiS, r. II, art. 13 ust. 1 i 2.

²⁵ Tamże, r. II, art. 24.

²⁶ Pisemny wniosek w sprawie powołania klubu, przedkłada się - wraz z listą założycieli, programem działania i regulaminem klubu - do Zarządu Głównego w terminie 14 dni od dnia zebrania założycielskiego. Powstanie klubu następuje na podstawie uchwały Zarządu Głównego, podjętej w ciągu 30 dni od dnia złożenia przez członków-założycieli wniosku na piśmie. Zarząd Główny może też podjąć uchwałę o rozwiązaniu klubu, w przypadku naruszania przez członków klubu Statutu PiS, regulaminu klubu, uchwał władz PiS, zasad programowych lub istotnych interesów partii albo w przypadku zaniechania przez nich działalności.

nie z programem wyborczym i politycznymi zamierzeniami PiS w: kampanii wyborczej do parlamentu, samorządu terytorialnego i innych organów, ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych akcjach społeczno-politycznych²⁷. Członkowie PiS w razie naruszenia obowiązków członka podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej²⁸. Statut partii przewiduje następujące kary: upomnienie, nagana, zakaz pełnienia funkcji we władzach PiS przez okres od 6 miesięcy do 2 lat oraz wydalenie z partii.

Statut prawa i Sprawiedliwości przewiduje także instytucję zawieszenia członkostwa. Po pierwsze członkostwo może zawiesić Prezes PiS gdy przeciwko członkowi toczy się postępowanie dyscyplinarne. Zawieszenie obowiązuje do czasu wyjaśnienia sprawy przez Koleżeński Sąd Dyscyplinarny. Po drugie, sam członek może zawiesić swoje członkostwo w partii²⁹. Rada Polityczna może nadać godność członka honorowego osobie szczególnie zasłużonej dla PiS. Członek honorowy posiada wszystkie prawa członka zwyczajnego z wyjątkiem biernego i czynnego prawa wyborczego.

III. Platforma Obywatelska.

Platforma Obywatelska uchwaliła swój Statut 1 czerwca 2003 roku. Kwestie członkostwa zawarte są w rozdziale II pod tytułem „Członkowie”. Członek partii musi akceptować jej program i statut. Nie może to być osoba, która:

- 1) jest członkiem innej partii politycznej,
- 2) została ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo,
- 3) została pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu,
- 4) została pozbawiony praw wyborczych orzeczeniem Trybunału Stanu,
- 5) w wyniku postępowania przed Sądem Lustracyjnym została pozbawiona biernego prawa wyborczego³⁰.

Prawa i obowiązki członków partii są sformułowane w sposób standardowy i podobny do zapisów na ten temat w innych charakteryzowanych statutach³¹. O przyjęciu w poczet członków Platformy decyduje zarząd koła Platformy po złożeniu przez kandydata prawidłowo wypełnionej i podpisanej deklaracji członkowskiej. Od decyzji odmownej przysługuje odwołanie do zarządu właściwego regionu Platformy

²⁷ Statut PiS, r. II, art. 25.

²⁸ Zgodnie z art. 28, ust. 1 pkt 2 Statutu takiej odpowiedzialności podlegają również członkowie PiS prowadzący działalność stanowiącą zagrożenie dla interesów partii.

²⁹ Tamże, r. II, art. 30.

³⁰ Statut Platformy Obywatelskiej, rozdział II, §. 4, ust. 2, pkt 2.

³¹ Zob. szerzej: Ł. Tomczak, *Platforma Obywatelska RP*, w: *Lokalne i krajowe struktury polskich partii politycznych*, red. Ł. Tomczak, Szczecin 2004, s. 16-17.

w terminie 14 dni od jej otrzymania³². Rejestr członków prowadzą w oparciu o deklaracje członkowskie prowadzą zarządy regionów partii, a wszystkie kopie deklaracji członkowskich są przekazywane również do Zarządu Krajowego PO. Członkostwo w Platformie wygasa wskutek: pisemnej rezygnacji członka, jego śmierci, wykreślenia z rejestru członków oraz wykluczenia³³. Statut PO przewiduje także instytucję zawieszenia członkostwa³⁴. „Za nieprzestrzeganie postanowień statutu, niestosowanie się do uchwał władz Platformy, postępowanie sprzeczne z programem Platformy oraz gdy dopuścił się czynów hańbiących członek Platformy może być ukarany przez właściwy sąd koleżeński”³⁵. Kary są takie same, jak to miało miejsce w statucie Prawa i Sprawiedliwości.

IV. Polskie Stronnictwo Ludowe.

Członkiem Polskiego Stronnictwa Ludowego może być każdy pełnoletni obywatel RP posiadający pełną zdolność do czynności prawnych³⁶. Organem przyjmującym jest koło.

W przypadku, gdy w miejscowości kandydata nie ma koła PSL, decyzję o przyjęciu w poczet członków podejmuje zarząd gminny lub równorzędny, a w przypadku jego braku zarząd wyższej instancji. Kandydat w każdym przypadku musi przedstawić pozytywną opinię dwóch członków³⁷. Członkostwo ustaje na skutek śmierci, wystąpienia³⁸, wykluczenia, skreślenia członka lub w wypadku skazania go prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo z winy umyślnej. Skreślenie z listy członków następuje w sytuacji, gdy członek przez ponad rok nie wykonuje statutowych obowiązków. Uchwałę o skreśleniu podejmuje zebranie właściwego dla członka koła, a w razie jego bezczynności właściwy zarząd gminny. Członkowi przysługuje odwołanie do wojewódzkiego sądu koleżeńskiego w terminie miesiąca od daty otrzymania zawiadomienia o skreśleniu.

Członek PSL ma prawo:

³² Posłowie wybrani z list wyborczych partii stają się członkami automatycznie po wypełnieniu deklaracji członkowskiej. Zob. Statut PO, § 5 ust. 3.

³³ Statut PO, r. II, § 7, ust. 7.

³⁴ Tamże, ust. 8, oraz § 10 i § 11.

³⁵ Tamże, § 9, ust. 1.

³⁶ Kandydat nie może być członkiem innej partii. Jeśli wcześniej był członkiem jakiejś organizacji politycznej, może przystąpić do PSI po uprzedniej zgodzie wyrażonej przez zarząd powiatowy partii.

³⁷ Statut Polskiego Stronnictwa Ludowego, rozdział II, art. 5, ust. 1.

³⁸ Tamże, art. 6, ust. 2.

- biernego i czynnego prawa wyborczego do organów partii,
- wyrażania opinii i postulatów wobec władz i organów partii,
- korzystania z opieki i ochrony władz i organów PSL,
- uczestniczyć w posiedzeniach władz lub organów kolegialnych, które rozpatrują sprawy związane z jego osobą,
- zawiesić swoje członkostwo w partii³⁹,
- kandydować w wyborach z list innych niż PSL za zgodą Naczelnego Komitetu Wykonawczego partii.

Wśród obowiązków członka można wyróżnić:

- realizowanie postanowień programu PSL i przestrzeganie Statutu partii,
- postępowanie zgodne z zasadami ideowymi partii i propagowanie ich,
- czynny udział w pracach podejmowanych przez ugrupowanie,
- opłacanie składki członkowskiej,
- stosowanie się do uchwał władz i organów PSL,
- dokonywanie wpłat na Fundusz PSL, o ile członek jest do tego zobowiązany,
- prenumerowanie jednego periodyku, gazety lub tygodnika związanego z ruchem ludowym⁴⁰.

Według art. 8 Statutu, za sprzeniewierzeni się zasadom ideowym, naruszenie Statutu, niepodporządkowanie się decyzjom władz i organów partii oraz za niegodne, przynoszące ujmę Stronnictwu zachowanie, członkowie PSL ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną. Jej skutkiem mogą być kary partyjne (upomnienie, nagana, wykluczenie z partii⁴¹ i zawieszenie w prawach członka na okres do 18 miesięcy). Za jedno przewinienie może być wymierzona tylko jedna kara. Przedawnienie następuje po 6 miesiącach od powzięcia przez odpowiedni organ wiadomości o popełnieniu przewinienia. Osoba wykluczona z partii nie może ubiegać się o ponowne członkostwo przez okres nie krótszy niż 2 lata od dnia orzeczenia o wykluczeniu.

³⁹ W przypadku braku zgody na zawieszenie członkostwa ubiegającemu przysługuje odwołanie do Naczelnego Komitetu Wykonawczego, który wydaje ostateczną decyzję.

⁴⁰ Dotyczy to jednego członka partii w gospodarstwie domowym. Zob. Statut PSL, r. II, art.7, ust. 2, pkt g.

⁴¹ Wykluczenie z Polskiego Stronnictwa Ludowego może także nastąpić, gdy członek partii kandyduje bez zgody właściwego organu kandyduje w wyborach z list wyborczych innych niż PSL. Wykluczenie następuje także po samowolnej zmianie przynależności członka do klubu parlamentarnego lub samorządowego lub naruszeniu umów koalicyjnych przez członków parlamentu lub radnych.

V. Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Z kolei unormowania zapisane w Statucie Sojuszu Lewicy Demokratycznej⁴² są bardzo szczegółowe. Członkom partii poświęcony jest rozdział II Statutu. Jeśli chodzi o warunki, jakie musi spełniać kandydat na członka, to poza standardowymi wymogami, Statut SLD zawiera zapis, iż taka osoba musi uiścić opłatę wpisową i uzyskać rekomendację przynajmniej jednego członka partii (należącego co najmniej od 2 lat) jako osoby wprowadzającej⁴³ „Członek SLD nie może być członkiem innej partii politycznej, działać na jej rzecz albo kandydować do organów władzy publicznej z listy wyborczej innej niż lista wyborcza SLD, chyba że na kandydowanie wyrazi zgodę rady właściwego szczebla”⁴⁴.

O przyjęciu do SLD decyduje koło, w drodze uchwały podjętej w obecności zainteresowanego, nie później niż 3 miesiące od dnia złożenia deklaracji. Uchwałę przekazuje się niezwłocznie do Zarządu Powiatowego. W przypadku nie podjęcia uchwały przez koło, zainteresowany może zwrócić się do Zarządu Powiatowego o podjęcie decyzji⁴⁵. Od decyzji Zarządu Powiatowego przysługuje odwołanie do Wojewódzkiego Sądu Partyjnego.

Ustanie członkostwa następuje w charakterystycznych dla innych partii przypadkach, przy czym okres niepłacenia składek to w przypadku Sojuszu 6 miesięcy⁴⁶. Instytucją odwoławczą w związku ze skreśleniem z listy członków jest wojewódzki sąd partyjny.

W SLD dopuszcza się możliwość zawieszenia członkostwa ważnych powodów. Jest ono zgłaszane na piśmie i zatwierdza je przewodniczący koła. Konsekwencją zawieszenia członkostwa jest utrata pełnionych w partii funkcji oraz utrata biernego i czynnego prawa wyborczego w ramach SLD⁴⁷. Ponadto zawieszającego dotyczy zakaz ubiegania się z rekomendacji partii o mandat w organach władzy publicznej⁴⁸. Członkowie partii mają równe prawa. Członek partii ma prawo:

- a) brać udział w dyskusjach wewnątrzpartyjnych,

⁴² Statut Sojuszu Lewicy Demokratycznej uchwalony przez III Kongres SLD w dniach 18 i 19 grudnia 2004.

⁴³ Statut SLD, rozdział 2, art. 4, ust. 1, pkt e, f.

⁴⁴ Tamże, art. 4, ust. 2.

⁴⁵ Zarząd Powiatowy może uchylić uchwałę o przyjęciu do partii, po rozpatrzeniu sprzeciwu wniesionego przez grupę składającą się co najmniej z pięciu członków partii lub z własnej inicjatywy, w ciągu miesiąca od daty podjęcia uchwały przez koło.

⁴⁶ Zob. szerzej: Statut SLD, r. II, art. 6, ust. 1, pkt f.

⁴⁷ Ponowne nabycie czynnego i biernego prawa wyborczego następuje po 6 miesiącach od dnia ustania zawieszenia członkostwa. Podobny termin obowiązuje po przyjęciu do partii. Czynne i biernie prawo wyborcze przysługuje członkowi partii po upływie 6 miesięcy od dnia podjęcia uchwały o przyjęciu do partii.

⁴⁸ Tamże, art. 7.

- b) uczestniczyć w tworzeniu programu oraz założeń polityki partii,
- c) uzyskiwać informacje o działalności partii, jej kół oraz jej przedstawicieli w organach władzy publicznej,
- d) uczestniczyć, zgodnie z zasadami ustalonymi przez zainteresowaną jednostkę organizacyjną partii, w podejmowaniu decyzji odnoszących się do spraw o szczególnym znaczeniu, poprzez konsultacje, sondaże, prawyborcy i referenda oraz inne formy, w których przewidziano głosowania,
- e) kandydować na każdą funkcję w partii,
- f) zgłaszać, w czasie wyborów władz partii kandydaturę, swoją lub innego członka partii, zgodnie z obowiązującymi zasadami wyborczymi,
- g) ubiegać się z rekomendacji partii o mandat w organach władzy publicznej oraz korzystać z jej poparcia w kampaniach wyborczych,
- h) korzystać z obrony partii w przypadku doznania krzywdy w czasie działalności politycznej oraz w innych szczególnie trudnych sytuacjach życiowych,
- i) korzystać z pomocy organów partii w wykonywaniu swych obowiązków i praw partyjnych⁴⁹.

Obowiązki członków są podobne jak w innych partiach⁵⁰. Na uwagę zasługuje wymóg pozyskiwania sympatyków i zwolenników partii oraz obowiązek wspomagania materialnie partii oraz popierania prasy i wydawnictw partyjnych. Członek partii, pełniący z jej poręczenia funkcje we władzach publicznych, jest za swą działalność odpowiedzialny politycznie przed partią, a oprócz składki członkowskiej opłaca składkę specjalną⁵¹.

Kary członkom Sojuszu wymierza właściwy sąd partyjny. Karami są: nagana, pozbawienie prawa pełnienia funkcji w partii przez okres do czterech lat, wykluczenie z partii⁵². Koło partii może także udzielić członkowi partii upomnienia. Statut przewiduje także instytucję zawieszenia członkostwa. Maksymalny okres, na jaki można z niej skorzystać, to 3 miesiące⁵³

⁴⁹ Tamże, art. 8, ust. 1.

⁵⁰ Tamże, art. 9, ust. 1.

⁵¹ Tamże, art. 9, ust. 2-3.

⁵² Osoba wykluczona z partii może ponownie ubiegać się o przyjęcie do partii po upływie 2 lat od dnia orzeczenia kary wykluczenia.

⁵³ Zawieszenie członkostwa oznacza zawieszenie pełnionych funkcji partyjnych, ale nie wyklucza postępowania przed sądami partyjnymi.

VI. Zakończenie.

Zagadnienie członkostwa w partiach politycznych nie jest w polskim prawie unormowane zbyt szczegółowo. Ustawodawca ograniczył się do ogólnych sformułowań oraz wymienił podmioty, dla których członkostwo w ugrupowaniach politycznych jest zabronione, lub które podlegają nakazowi zawieszenia członkostwa na czas sprawowanego urzędu. Także unormowania kwestii członkostwa zawarte w statutach partii politycznych nie są szczególnie skomplikowane czy zawile. Zawsze zawierają powtórzenie konstytucyjnych i ustawowych zapisów w tej sprawie, oraz wyznaczniki indywidualne dla poszczególnych partii. Najczęściej są to wymogi akceptacji programu i statutu przez przyszłego członka. Nie wszystkie partie przewidują członkostwo otwarte. W zasadzie większość z nich poza podpisaniem deklaracji członkowskiej, wymaga albo uiszczenia opłaty wpisowej, albo odbycia okresu wstępnego lub wprowadzenia kandydata przez innych członków partii⁵⁴. Szczególnie sprawę potraktowała Liga Polskich Rodzin, która przewiduje dwa rodzaje członkostwa, przy czym kategoria członka uczestnika wydaje się być po prostu odpowiednikiem okresu próbnego w PiS. Prawa i obowiązki członków oraz kwestie związane z zakończeniem okresu członkostwa są podobnie unormowane w poszczególnych ugrupowaniach. Prawie każdy statut przewiduje też tryb odwoławczy w sytuacji usunięcia członka z partii.

⁵⁴ W zasadzie nie jest to jakaś szczególna przeszkoda w przystąpieniu do partii, ponieważ nawet jeśli statut takiego ugrupowania przewiduje tego typu utrudnienia, to na ogół przewiduje również sytuacje wyjątkowe, w których przyjęcie nowego członka odbywa się w trybie przyspieszonym i wystarczy do tego jedynie podpisanie deklaracji członkowskiej.